

Uitgelezen

Van snit en naad tot de senaat

Reflecties bij *Lucifers schikken. Als gastarbeiders burgers worden* van Meryem Kaçar. Uitgeverij Houtekiet, Antwerpen, 2002.

Dirk Jacobs

Lucifers schikken is een therapeutisch boek. Dat was het tenminste voor mij. Het deed eind november, begin december 2002, deugd om een geëngageerd en gedreven, maar tegelijkertijd intelligent en evenwichtig boek te kunnen lezen over de 'allochtonenproblematiek'. In de periode van paniekvoetbal en mediastorm rond de Arab European League van Dyab Abou Jahjah, was het terugvinden van weldoordachte uitspraken over migranten geen sinecure. Het had vaak wat weg van de spreekwoordelijke zoektocht naar de naald in een hooiberg. Nu laat debatterend België zich doorgaans al op gewone dagen zelden van zijn mooiste kant zien, als over allochtonen gepraat moet worden. Maar na de relletjes te Borgerhout, volgend op de moord op de heer Mohamed Achrak, liep het werkelijk de spuigaten uit. Als absoluut dieptepunt waren er uiteraard de oproepen van mensen als minister van Binnenlandse Zaken Antoine Duquesne (MR) en kamerlid Marc Van Peel (CD&V), om dringend de wetgeving te wijzigen, om de AEL te kunnen verbieden. Ook premier Verhofstadt (VLD) ging zijn boekje behoorlijk te buiten, met het bezigen van oorlogsretoriek en het produceren van een amalgaam waarop het Vlaams Blok normaal gezien het patent heeft. Zo orakelde de premier dat de burgerpatrouilles – hoe betreuwenswaardig die ook mogen zijn – van de AEL zouden dienen om de politie uit bepaalde Antwerpse wijken te houden, 'om criminele activiteiten te kunnen verder zetten'. Over de dieperliggende oorzaken (discriminatie en achterstelling in zowat alle maatschappelijke velden) van de onvrede bij een deel van de jonge allochtonen, werd in het heetst van de strijd nog nauwelijks een woord gerept. Vandaar dat het, begin december, nodig leek vanuit de academische wereld met een opiniestuk krachtig te reageren. Tot verbazing van de initiatiefnemers was dit meteen voorpaginanieuws. Gelukkig kregen ook allochtonen vanuit de zelforganisaties een forum in de media, kansen waarmee mensen als Tarik Fraihi en Yamila Idrissi bijzonder professioneel omsprongen. Zij slaagden er, samen met andere collega's, behoorlijk in om het niveau van het debat op te krikken. In schril contrast daarmee stonden de columns van Mimount Bousakla in *De Morgen* (en de daarop volgende optredens in andere media), die meermaals vooral uitblonken in stereotypering en kortzichtigheid. Haar columns bewezen, voor wie daarover nog zou twijfelen, meteen dat het feit dat iemand zelf van allochtone origine is, niet garant hoeft te staan voor een over de gehele lijn steekhoudende evaluatie van de allochtonenproblematiek. Als antidotum beschikte ik tijdens de donkere adventsdagen gelukkig over *Lucifers schikke* van Meryem Kaçar. In de dagen na de relletjes te Antwerpen, gold het lezen van dat boek voor mij alleszins als therapeutische bezigheid tussen de ergernis over het debat aangaande de 'migrantenproblematiek' door. Eindelijk weer eens een positief geluid, een evenwichtige analyse en een toekomstvisie.

Waar de titel vandaan komt, wil ik u niet verklappen. Dat moet u zelf maar lezen in één van de autobiografische hoofdstukken in het boek, die niet alleen mooi geschreven zijn, maar ook bewondering afdwingen. Ik wil u, net als Jos Geysels dat in het woord vooraf doet, wel meegeven dat het boek het verhaal vertelt van iemand die het, in de woorden van VRT-journalist Siegfried Bracke, 'van snit en naad tot de Senaat' gebracht heeft. Als migrantenkind werd Meryem Kaçar immers bijna vanzelfsprekend naar het beroepsonderwijs gestuurd. Naderhand zou ze echter met veel bloed, zweet en tranen alsnog een universitair diploma als juriste halen. Het stuk autobiografie dat doorheen het boek verweven zit, gebruikt Kaçar overigens niet om te demonstreren dat ze een soort supervrouw zou zijn, ook al wentelt ze zich evenmin in bescheidenheid. Ze vertelt niet het verhaal van de *American dream*, maar eerder dat van de tragiek van de structurele achterstelling van allochtonen in de Belgische samenleving, een situatie waaruit het zo moeilijk ontsnappen is. Ze kan haar eigen levensverhaal gebruiken als illustratie voor een aantal

misstanden die allochtonen treffen in dit land. Nog steeds zijn allochtonen sterk oververtegenwoordigd in het beroepsonderwijs en is er slechts minieme doorstroming naar het hoger onderwijs. Nog steeds is de werkloosheid bij allochtonen veel groter dan bij autochtonen. Zo zijn overigens ook hooggeschoolde allochtonen drie tot viermaal vaker werkloos, dan hooggeschoolde autochtonen. Zo gooien wij als maatschappij karrenvrachten aan talent overboord. Kaçar vormde één van de gelukkigen – wiens aantal aan het groeien is – die zich aan deze situatie van achterstelling wist te onttrekken. Na een korte carrière als advocate, belandde ze voor de groenen in het parlement.

In haar parlementair werk verwierf Kaçar – met haar optreden rond het stemrecht dossier – ongetwijfeld de meeste politieke zichtbaarheid. Wellicht vormt het in haar ogen ook het belangrijkste dossier waarrond ze de afgelopen vier jaar gewerkt heeft, want ze verkiest haar boek te beginnen met een hoofdstuk over het thema. Luidens het dankwoord, vormt het stemrechtdebat ook de concrete aanleiding om op de vraag van uitgeverij Houtekiet in te gaan om een boek te schrijven. Maart 2002 haalde het groene voorstel om aan niet-Belgen van buiten de Europese Unie het gemeentelijk kiesrecht te verlenen, het niet in de Senaat. Nochtans had het voorstel, alvast in de Senaat, de eindmeet kunnen halen, indien alle parlementaire fracties hun officiële partijlijn hadden doorgezet, of de parlementairen volgens hun eigen oordeel hadden gestemd. Het liep evenwel anders, omdat de liberale Franstaligen besloten hun vrienden van de VLD terwille te zijn om het voortbestaan van de coalitie te kunnen redden en dus niet langer het migrantenstemrecht te ondersteunen. Kaçar laat blijken dat ze tot op het laatste nippertje is blijven geloven in de mogelijkheid, om aan niet-EU-burgers het stemrecht toe te kennen. Ze benadrukt niet naïef geweest te zijn, maar wel heel erg ontgoocheld. Dat ben ik met haar. Maar het verheugde me dan weer te merken dat ze mijn eigen academisch werk rond het stemrecht voor migranten goed kent en gebruikt.

Zonder in een saai academisch traktaat te vervallen, assimileert Kaçar overigens wel meer wetenschappelijk werk in haar boek. Zo is de literatuur rond migratiestromen haar duidelijk niet onbekend. Opmerkelijk is overigens dat ze in dat licht ook pleit voor een opleiding in de migratiesociologie, een vraag die men niet meteen vanuit politieke hoek, noch van iemand van buiten de sociale wetenschappen zou verwachten. Maar met het overschrijden van grenzen heeft Kaçar duidelijk geen moeite. Zo richt ze niet alleen de blik op de Turkse gemeenschap, maar maakt ze zich in haar boek bijvoorbeeld ook zorgen over de Roma's, Marokkanen of kansarme autochtonen. Onduidelijkheid kan je Kaçar verder moeilijk verwijten. Ze aarzelt in haar boek niet om een aantal concrete beleidslijnen voor te stellen en heldere standpunten in te nemen. Het gedeeltelijk opheffen van de migratiestop, quota voor allochtonen op de arbeidsmarkt of het via juridische weg strijden tegen antidemocratische partijen, bijvoorbeeld. Het zijn misschien voorstellen en stellingen die wellicht ook binnen haar eigen partij niet altijd op evenveel steun zullen kunnen rekenen, maar waarbij Kaçar niet aarzelt om ze met verve te verdedigen.

Opmerkelijk en lovenswaardig vind ik verder de scherpe analyses aangaande Dyab Abou Jahjah en Marion Van San, passages die overigens het grootste therapeutische effect, waarover ik het daarstraks had, bij mij teweegbrachten. Bij de negatieve stemming in het parlement rond het migrantenstemrecht, had Kaçar ervoor gewaarschuwd dat dit zou leiden tot verdere verzuring bij de allochtonen. Dyab Abou Jahjah wist die onvrede bij een deel van de jongeren efficiënt aan te spreken, zo stelt Kaçar. Ze bestrijdt dat Jahjah woordvoerder van de gehele allochtone gemeenschap zou kunnen zijn en hekelt in duidelijke bewoordingen zijn 'reactionaire standpunt over vrouwen' en 'homofobe stellingnames', zonder hem evenwel te diaboliseren. Ze heeft goed begrepen dat het succes van door de media *gehypte* radicalen als Jahjah uiteindelijk het effect is van uitsluiting van allochtonen. Kaçar is ook scherp en correct in haar duiding van het werk van Marion Van San. Zo heeft Kaçar begrepen dat het probleem met die studie niet zozeer is, of men nu al dan niet de vraag mag stellen of er in bepaalde groepen meer criminaliteit is dan in andere groepen, maar dat men dit wel op een correcte manier moet doen. In tegenstelling tot vele collega politici heeft Kaçar begrepen dat er een aantal serieuze methodologische problemen verbonden waren aan het onderzoek van Van San én dat de studie dáárom geen overmatig gewicht toegekend mag worden. Zo begrijpt ze dat "de vergelijking pas eerlijk wordt als je bijvoorbeeld laaggeschoolde allochtonen met laaggeschoolde autochtonen gaat vergelijken" en beseft ze dat inzichten uit de rechtssociologie over processen van selectiviteit in het politieel en justitie apparaat, niet zomaar van tafel geveegd kunnen worden, zoals Van San zich zonder bewijsvoering meent te kunnen permitteren. Zo is ze ook op de hoogte van het feit dat dit helemaal niet het eerste onderzoek naar de materie was. Ten slotte hekelt Kaçar, terecht, de modieuze aanvallen op het 'politiek correcte denken' van 'de linkse kerk' (dixit Fortuyn) in het post elf september tijdperk.

Is dan echt alles positief aan dit boek? Wel, sta mij toe toch te eindigen met een vleugje kritiek. Hoewel men zoiets misschien moeilijk kan verwachten van een boek van tweehonderd pagina's, zijn niet alle opmerkingen en ideeën even voldragen. Zo blijft de lezer bijvoorbeeld op zijn honger zitten aangaande de correcte terminologie omtrent allochtonen. Ik vond het verder bevreemdend plots in hoofdstuk tien een gesprek met Siegfried Bracke terug te vinden, dat een volledige stijlbreuk met de rest van het boek vormt – en dus misschien beter het boek ingeleid had. Wellicht had in een aantal hoofdstukken ook wat harder aan de redactie van het boek gewerkt kunnen worden. Door de telegramstijl die hier en daar gehanteerd wordt, lijkt het soms alsof van de hak op de tak gesprongen wordt. Heel af en toe krijg je de impressie dat de vrije associatie en collage van tekstfragmenten het stadium van het 'work in progress' nog niet helemaal gepasseerd is. De tekst leest dan ook niet overal even vlot. Maar goed, *Lucifers schikken* is dan ook geen bundeling van vlotte columns uit De Morgen of P-Magazine. Dit gezegd zijnde, is de eindbalans evenwel overduidelijk positief. En we zijn ervan overtuigd dat het verhaal van Meryem Kaçar allerminst met dit boek zal eindigen.